

WWW.TINATURK.ORG

TINA

2015 - SAYI/NUMBER: 4



Denizcilik Arkeolojisi Dergisi
Maritime Archaeology Periodical



TINA DENİZCİLİK ARKEOLOJİSİ DERGİSİ

TÜRKİYE SUALTI ARKEOLOJİSİ VAKFI'NIN SÜRELİ YAYINIDIR

TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi, Mayıs ve Kasım aylarında yılda iki kez yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç basım tarihinden 3 ay önce gönderilmiş olması gerekmektedir. TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi, başta Anadolu kıyıları ve Akdeniz olmak üzere dünyanın her köşesinde gerçekleştirilen denizcilik arkeolojisi alanında yapılmış çalışmalara yer vermektedir.

SAHİBİ: TINA Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı

İMTİYAZ SAHİBİ: Hüsnü Oğuz Aydemir

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Mehmet Bezdan

TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi'nin izni olmadan, hiçbir bölüm kopya edilemez. Alıntı yapılması durumunda referans gösterilmelidir. Yazıların yasal sorumluluğu yazarına aittir.

TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi'ne gönderilen makaleler bu cildin son sayfasında belirtilen formata uygun olduğu takdirde yayınlanacaktır.

TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi'nin yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için mail adresi: mehmetbezdan@gmail.com

ISSN:2149-0392

BASKI: Ofset Yapımevi.

Şair Sok. No. 4, Çağlayan Mah., Kağıthane, İstanbul. Tel: +90 212 295 86 01

TINA



ADRES: Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı
Koç Üniversitesi, Anadolu Medeniyetleri
Araştırma Merkezi, İstiklal Caddesi No:181
34430 Beyoğlu / İstanbul

TELEFON: 0 212 393 61 30

FAX: 0 212 393 61 40

WEB: <http://www.tinaturk.org/>

İÇİNDEKİLER / INDEX

ARTICLES

- 10 Bir Denizaltının Kurtarılması
Saving a Submarine
TIM SMITH, HARUN ÖZDAŞ
- 32 İznik Gölü Bazilika Kalıntısı Sualtı Yüzey Araştırması - 2015
Underwater Survey on the Remains of Basilica in Lake İznik - 2015
MUSTAFA ŞAHİN

NOTES

- 52 Türkiye'nin Denizcilik Arkeolojisindeki Merkezi Rolü
The Central Role of Turkey in Nautical Archaeology
GEORGE F. BASS
- 62 Batı Karadeniz Kıyıları Sualtı Yüzey Araştırması
Underwater Survey of the Western Black Sea Shores
EMRE OKAN, AHMET BİLİR, GÜZİN BİLİR
- 72 Kaunos Antik Kenti Leto Kutsal Alanı 2015 Yılı
Sualtı Belgeleme ve Kazı Çalışmaları
Underwater Documentation and Excavation Work at The
Sacred Precinct of Leto, Kaunos, 2015
SERDAR AKERDEM
- 80 Liman Tepe 2015 Yılı Sualtı Çalışmaları
Liman Tepe 2015 Underwater Excavation Campaign
HAYAT ERKANAL, İRFAN TUĞCU, VASİF ŞAHOĞLU
- 87 Ankara Üniversitesi Mustafa V. Koç Deniz Arkeolojisi Araştırma Merkezi Açıldı
The Mustafa V. Koç Research Center for Maritime Archaeology of Ankara
University is Now Officially Open
OĞUZ AYDEMİR
- 90 Rakamlarla Ankara Üniversitesi Mustafa V. Koç Deniz Arkeolojisi Araştırma Merkezi
Ankara University Mustafa V. Koç Maritime Archaeology Center in Figures
- 94 Yenikapı Batığı İstanbul Bienalinde
Yenikapı Shipwreck at the Istanbul Biennial
ÖZGÜ YOLCU

*İZNİK GÖLÜ BAZİLİKA
KALINTISI SUALTI YÜZEY
ARAŞTIRMASI - 2015*

*UNDERWATER SURVEY
ON THE REMAINS OF
BASILICA IN LAKE
İZNİK - 2015*

Fig. 1





*Mustafa Şahin

İzmit Gölü'nde 2014 yılında tarafımızdan keşfedilen ve Amerika Birleşik Devleti Arkeoloji Enstitüsü tarafından yayınlanmakta olan "Archaeology" isimli dergi tarafından 2014 yılının en önemli 10 büyük keşfi arasında gösterilen bazilika kalıntısında, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 14.04.2015 tarih ve 73223 sayılı izni ile Uludağ Üniversitesi adına başkanlığımızda sualtı yüzey araştırmalarına başlanmıştır¹. 16.06. – 07.07.2015 tarihleri arasında gerçekleştirdiğimiz sualtı yüzey araştırmasına Kültür ve Turizm Bakanlığı'nı temsilen Onur Yıldırım katılmıştır; uyumlu çalışmaları ve katkılarından dolayı kendisine minnettarız. Çalışma ekibinde, danışman olarak Yrd. Doç. Dr. Oktay Dumankaya, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Bilir, sualtı arkeologları olarak Can Ciner, Güzin Bilir, Faruk Yolsal, M. Uğur Ekmekçi, A. Gözde Arı, Semih Togan, Çağrı Aydın, mimar olarak Fadime Yıldız ve stajyer öğrenci olarak Hülya Yamurkaya, Süha Cura, Emre Gerek, Hande Türközü, Ahmet Seyda Yıldız, Orhun Kısa, Gamze Boy, Korcan Kayacan, Hilal Çevik, Meltem Selten ve Hilal Kayabay yer almışlardır. Özverili çalışmalarından dolayı bütün çalışma ekibine teşekkürü borç biliriz. İzmit Gölü sualtı yüzey araştırmaları bazilika kalıntısının bulunduğu alanın etrafı mantar şamandıralar ile su yüzeyinden görünür hale getirilmesi ile başlamıştır (Fig. 1).

Bu arada yapı kalıntılarının yerlerini belirlemek için duvarların köşelerine kırmızı renkte armut şamandıralar yerleştirilmiştir.

Aşağıda gösterilenler dışında fotoğraflar yazar tarafından çekilmiştir. Foto 2, 9, 12 – Fadime Yıldız, Foto 3-4, 11, 13 – A. Gözde Arı, Foto 1, 10, 14, 16 - 17, 21 – Can Ciner – M.Uğur Ekmekçi, Foto 19 - Nebbia, Cesare (1534-1614) Nicaia Konsil Toplantısı. Fresko. Biblioteca Apostolica Vaticana, Vatikan Müzesi.
<http://www.artic.edu/aic/resources/resource/2720>

All photographs are by the author except those listed below, Photo 2, 9, 12 – by Fadime Yıldız, Photo 3-4, 11, 13 – by A. Gözde Arı, Photo 1, 10, 14, 16 - 17, 21 – by Can Ciner and M.Uğur Ekmekçi, Photo 19 - Nebbia, Cesare (1534-1614) The First Council of Nicaea Fresco. Biblioteca Apostolica Vaticana, Vatican Museum.
<http://www.artic.edu/aic/resources/resource/2720>

¹ Çalışmalar Uludağ Üniversitesi ve Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından desteklenmiştir. Bu nedenle Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yusuf Ulcay ve Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Recep Altepe'ye çok teşekkür ederiz. Ayrıca, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Turizm Daire Başkanı Aziz Elbas ve çalışma arkadaşlarına destek ve yardımlarından dolayı minnettarız. Proje, BUAP(F)-2014/6 numaralı ve "Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Nikaia'sında (İzmit) Arkeolojik Yüzey Araştırması ve Tarihlendirme" başlıklı proje tarafından desteklenmiştir.

*Prof. Dr. Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle – Bursa.

*Prof. Dr. Mustafa Şahin. Department of Archaeology, Faculty of Science and Letters, Uludağ University 16059 Görükle – Bursa.

An underwater archaeological survey was launched on the basilica remains that were discovered by our team in February 2014 during an aerial photographic survey of the Lake İzmit and referred as one of the top 10 discoveries in 2014 by "Archaeology", a periodical magazine of the Archaeological Institute of America. The survey was carried out under the directorship of Mustafa Şahin of Uludağ University with the permission no. 73223 dated 14.04.2015 of the Ministry of Culture and Tourism¹.

During the survey that was conducted between June 16th and July 07th, 2015, the Ministry of Culture and Tourism was represented by Onur Yıldırım; we are grateful to him for his cooperative work and contributions. The survey team consisted of the consultants Ass.Prof.Dr. Oktay Dumankaya, and Ass.Prof.Dr. Ahmet Bilir; underwater archaeologists Can Ciner, Güzin Bilir, Faruk Yolsal, M. Uğur Ekmekçi, A. Gözde Arı, Semih Togan, Çağrı Aydın, the architect Fadime Yıldız, and the trainees Hülya Yamurkaya, Süha Cura, Emre Gerek, Hande Türközü, Ahmet Seyda Yıldız, Orhun Kısa, Gamze Boy, Korcan Kayacan, Hilal Çevik, Meltem Selten and Hilal Kayabay. We are grateful to all team members for their devoted works. The survey began by enclosing the area of basilica by cork floats to make it visible from the surface of Lake İzmit (Fig. 1) as well as placing mooring buoys on the corners to determine datum points of the architectural remains.

¹ The survey was sponsored by Uludağ University and Bursa Metropolitan Municipality. Therefore, we would like to extend our thanks to Prof.Dr. Yusuf Ulcay, Rector of Uludağ University, and Mr. Recep Altepe, Mayor of Bursa Metropolitan Municipality. Furthermore, we are grateful to Aziz Elbas, Head of Culture and Tourism Department of the Bursa Metropolitan Municipality and his colleagues for their cooperation and contributions. The Project has been supported within the context of "Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Nikaia'sında (İzmit) Arkeolojik Yüzey Araştırması ve Tarihlendirme" under No. BUAP(F)-2014/6.

Fig. 2



Sualtı yüzey araştırmasına ön hazırlık olmak üzere Türkiye Ulusal Koordinat Sistemi dikkate alınarak poligon atılmış, çalışma alanının tamamı 10 x 10 metre ölçülerinde karelere ayrılmış ve kareler, kuzey-güney doğrultusu harflerle, doğu-batı yönünde ise rakamlarla isimlendirilmiştir (Fig. 2). Böylece sualtında tespit edilecek olası kültür varlıklarının yerlerinin sağlıklı bir şekilde belgelenmesi hedeflenmiştir. Karelerde numaralandırma, ön görülemeyen buluntular olması ihtimaline kar-

şı genişletilmeye olanak verir şekilde kodlanmıştır. Bunun için karelajın ana eksenini, doğu – batı yönünde bazilikanın ortasından geçirilmiş; nirengi noktası olarak kabul ettiğimiz bu hattın kuzeyi “K” harfi ile güneyi ise “G” harfi ile isimlendirilmiştir: güney “Ga” ile başlayıp güneye doğru, kuzey ise “Ka” ile başlayıp kuzeye doğru ilerlemektedir. Diğer bir ön hazırlık ise yüzey taramalarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için kulvar belirlemede yapılmıştır (Fig. 2).



Fig. 3

As a preliminary work for the survey, we established benchmarks based on the national geographical positioning coordinates, and divided the entire working area into a grid of 10m x 10m squares, where squares were denoted by letters in the north-south direction, and numbers in the east-west direction (Fig. 2) in order to be able to document the underwater cultural heritage accurately. Considering poten-

tial findings outside the gridding area, the coding allows for greater expansion. The cardinal reference line of the grid was drawn to cross the center of the basilica in the east-west direction; the north of this reference line was denoted by the letter “K”, and the south of the line by the letter “G”: southern part starts with “Ga” and extends southwards, while northern part starts with “Ka” and extends northwards.

Fig. 4



Fig. 5



Yüzey taraması esnasında gözden kaçan bir alan olmaması için kıyıdan başlayarak güneybatı istikametinde sit sınırını aşacak şekilde yaklaşık 180 metre uzunluğunda ve 10 metre genişliğinde kulvarlar oluşturulmuştur. Kulvar hattının başlangıç noktası yine bazilikanın ortasından geçirilmiş; hattın güneyi -1G, kuzeyi ise +1K olarak adlandırılmıştır.

Yüzey araştırmasına kulvarların içerisinde güneyden kuzeye doğru ilerleyecek şekilde göl tabanının incelenmesi ile başlanmıştır. Tespit edilen buluntular şamandıralandıktan sonra total-station yardımıyla plana aktarılmış ve sonrasında in situ fotoğrafları çekilerek kayıt altına alınmıştır. Fotoğraf çekimi ve belgelemede plan kare kodlarından elde edilen konumlar kullanılmıştır. Bu çalışmalar esnasında göl tabanında yarı gömülü halde bir adet pithos, pişmiş toprak profil veren seramikler, amphora parçası ve göl tabanında bol miktarda pişmiş toprak kiremit parçaları tespit edilmiştir (Fig. 3,4).

Another preliminary work included identification of side tracks for accuracy of the surface survey (Fig. 2). We established 180 m long and 10 m wide side tracks, which started from the shoreline towards the southwest beyond the site in order to avoid overlooking any potential areas during the survey. The datum point of the track was again the center of the basilica, with the southern line being denoted by -1G, and the northern line by +1K. The survey started with the lake basin, proceeding within the tracks from south to north. Following the placement of marker buoys on findings, they were all recorded onto a plan by total-station, and they were documented by *in situ* illustrations in alignment with grid lines. Among the finds are a partially buried pithos, potsherds, fragment of an amphora and abundant number of *terra cotta* roofing tiles (Fig. 3, 4).

Yüzey araştırmasının en beklenmedik keşfi bazilikanın içinde ve etrafında yer alan mezarlar olmuştur (Fig. 5)². Bu mezarlardan 36 adedinin tespit çalışmaları tamamlanmıştır: bunlardan 5 tanesi atriumda, 6 tanesi nartexte, 6 tanesi orta nefte ve birisi kuzey nefte olmak üzere toplam 18 tanesi bazilikanın içerisinde yer almaktadır.

Mezarlar, doğu-batı istikametinde uzanmaktadır. Başlar batı, ayaklar doğu taraftadır. Taş veya pişmiş toprak levhalarla semerdam veya kemer şeklinde kapatılan mezarlar bozulmadan günümüze kadar ulaşmışlardır (Fig. 5).

Mezarların genellikle yan yüzeyleri levha şeklindeki çatı kiremitleri ile sınırlandırılmış, mezar taşı olarak pithos kırıkları veya kalın cidarlı kaba pişmiş toprak seramik parçaları kullanılmıştır (Fig. 6). Mezar boyları ortalama 2 metre olarak ölçülmüştür. Bunun yanı sıra çocuk mezarı olabilecek daha küçük mezarlar da bulunmaktadır.

Mezarların birisinin içerisinde tespit edilen in situ kafatası kalıntısı bunların mezar olduğunu kesin bir şekilde belgelemektedir (Fig. 7). Kafatası dışında göl tabanına geliş güzel yayılmış olan kemikler de mezarlar ile ilgili diğer önemli buluntular arasında yer almaktadır (Fig. 8). Böylece bazilikanın içinde ve etrafında gömü yapıldığı kesin bir şekilde anlaşılmaktadır. Mezarlar batıda temenos duvarı olduğunu düşündüğümüz kalıntıya kadar devam etmektedir. Bununla birlikte temenos duvarının dışında herhangi bir mezara rastlanmamıştır. Bu mezarların Nikaia Nekropolü ile ilişkili olup olmadığı ileride yapılacak arkeolojik kazılar ile daha iyi anlaşılacaktır.

² Bazilika içine ve etrafına gömü yapmak Hristiyanlık inancında karşılaşılan bir durumdur. Örnek olarak bkz. Girit Eleutherna Bazilikası (BOURBOU 2010, 31 fig. 1.4) veya Girit Zoodochos Pigi Kilisesi (http://www.doaks.org/research/byzantine/project-grant-reports/2010-2011/bourbou#.Vdj-sZ-Vmuo.google_plusone_share).

Fig. 6



The most unexpected discovery of the survey was the graves inside and around the basilica (Fig. 5)². A total of 36 burials were identified, of which 18 were inside the basilica, including 5 in the atrium, 6 in the narthex, 6 in the central nave and 1 in the northern nave.

The graves lie in the east-west direction, with the heads pointing to the north and the feet pointing to the east. Covered by a gabled or saddleback roof made of either stone or terra cotta plates, they have survived intact to date (Fig. 5).

In general, the graves were laterally delimited by roof-tiles in the form of plates, and pithoi fragments or thick walled coarse terra cotta sherds were used as head stones (Fig. 6). The graves were 2 meters long on average. There were also smaller graves, probably belonging to children. The remains of a skull found in one of the graves provide evidence for the graveyard (Fig. 7). In addition to the skull, bones lying scattered on the lake bed are also among other finds that belong to the graves (Fig. 8). So, it is certain that the basilica, both inside and outside, were used for burials. The graves extend until the remains of a temenos wall. The link between these graves and the Nikaia Necropolis will be elucidated by further studies.

² Building graves inside and outside a basilica is common in Christianity. e.g. see. Crete Eleutherna Basilica (BOURBOU 2010, 31 fig. 1.4) or Zoodochos Pigi Church in Crete (http://www.doaks.org/research/byzantine/project-grant-reports/2010-2011/bourbou#.Vdj-sZ-Vmuo.google_plusone_share).

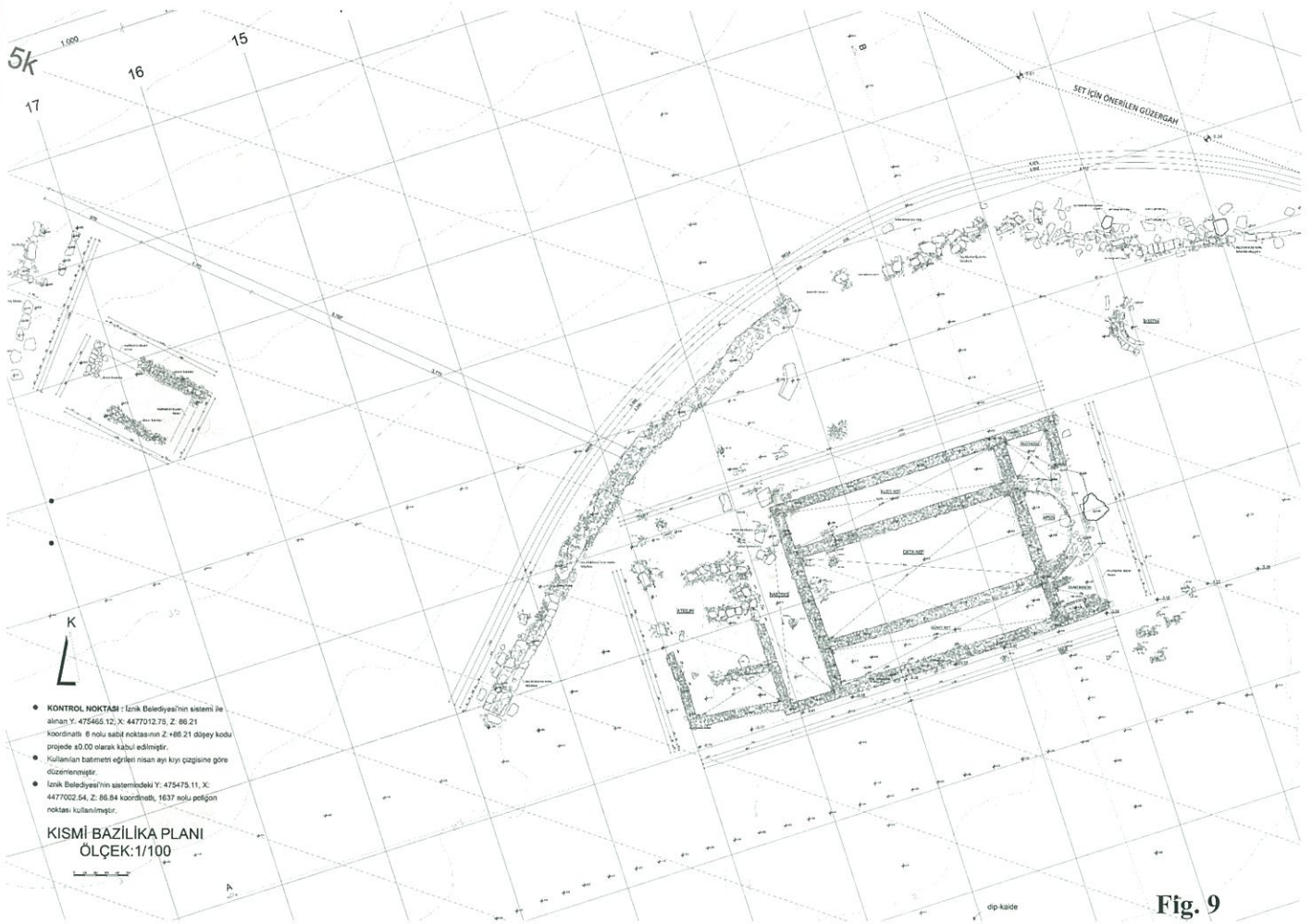


Fig. 9

Yüzey araştırmasının önemli keşiflerinden bir diğeri, temenos duvarı olarak adlandırdığımız duvarın batısında uzanan yapı kalıntısıdır (Fig. 9). Temenos duvarına paralel şekilde kuzey-güney doğrultusunda ilerleyen yapının duvarları kyklopik sayılabilecek büyüklükte dörtgen kesme blok taşlardan oluşmaktadır. Blok taşlar T şeklinde bir form göstermektedir. Duvarın muhtemel uzunluğu 14,88 metre, genişliği 0,80 metre ve yüksekliği 0,70 metredir. Bu kalıntının doğusunda, temenos duvarı ile kalıntı arasında dikdörtgen şeklinde horasan harcı ile tutturulan moloz taşlarla inşa edilmiş bir diğer yapı daha bulunmaktadır (Fig. 9). Yapı kalıntısının uzunluğu 11,13 metre, genişliği ise 6,22 metredir. Yapının duvar kalınlığı ise 1,17 metredir.

Hava fotoğraflarında da görülen ve kuzey güney doğrultusunda kıyıya kadar uzanan duvar kalıntısının şimdilik temenos duvarı olduğunu düşünüyoruz (Fig. 9.10).

Another important finding of the survey was the remains lying to the west of the wall that we called the temenos wall (Fig. 9). The walls of the structure extending in parallel to the temenos wall in the north-south direction are made of large, quadrangular cut stones almost of cyclopean size. The blocks are T-shaped. The wall is probably 14,88 meters long, and 0,80 meters wide, and 0,70 meters high. To the east of these remains, there is another structure built with rectangular rubble stones and powdered bricks between the temenos wall and the remains (Fig. 9). The building is 11,13 meters long, and 6,22 meters wide with a wall thickness of 1,17 meters.

For now, we suggest that the wall remains extending in the north-south direction towards the shoreline as seen during the first survey by aerial photography belong to a temenos wall (Fig. 9, 10).

Fig. 10



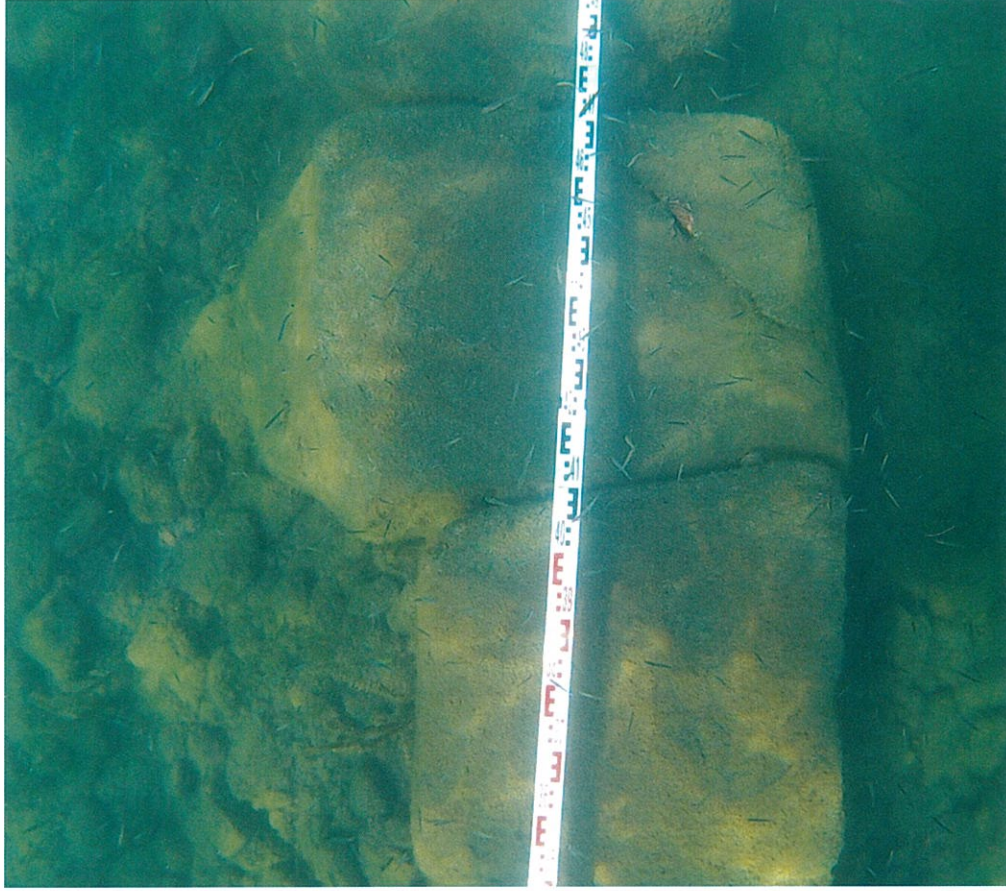


Fig. 11

Duvar, bazilikanın batı uzantısından başlayıp, kuzeye doğru devam ederek tatlı bir eğimle doğuya doğru ilerleyip, 9 metrelik bir kesintiden sonra kıyıya kadar uzanmaktadır. İlginç olan durum, duvarın güney-batı istikametinde bazilikanın güney dış duvarı hizasında bitirilmiş olmasıdır.

Yani bu bölümde göl ile bazilika arasında herhangi bir sete yer verilmemiştir. Söz konusu duvar kalıntısı kıyından yaklaşık 98 metre açıkta olup, göl seviyesinden 2,70 metre aşağıdadır. Duvar güney tarafta taban seviyesinde kyklopi kesme taş bloklardan (**Fig. 11**), bunun üzerinde ise harçlı moloz taşlardan oluşan bir örgüden oluşmaktadır. Duvarın bu bölümünün uzunluğu 48 metre, genişliği ortalama 1,5 metre, yüksekliği ise yaklaşık 0,70 metredir. Duvardan sonra göl tabanının yaklaşık 2 metre daha derinde olduğu ve bu bölgede daha keskin bir eğimle derinleştiği anlaşılmaktadır. 9 metre aralıktan sonra duvar yaklaşık 39 metre daha devam eder. Bu bölümde duvar karakter değiştirerek sadece kesme blok taşlardan oluşmaktadır.

The wall starts from the west wing of the basilica, continues in the north direction, and then extends in east direction on a smooth slope, finally reaches the coastline after a 9 meters long interruption. Surprisingly, the wall ends up in parallel to the southern wall of the basilica in the southwest direction. That means in this section there was no barrier between the lake and the basilica. The wall remains is approximately 98 meters off from the coast and 2,70 m below the lake surface. The southern part of the wall was built with cyclopean cut stone blocks in substructure (**Fig. 11**), and rubble stone masonry with powdered bricks in superstructure. This section of the wall is 48 meters long, with an average width of 1,5 meters, and an approximate height of 0,70 meters. It appears that the bottom of the lake is approximately 2 meters deeper after the wall, and it gets deeper with a steep incline at this section. After an interruption of 9 meters, the wall continues further for approximately 39 meters. At this section, the wall changes in pattern, as it was built of cut stones only.

Fig. 12



Fig. 13



Düzenli devam eden taş sırasının önünde gelişigüzel dağılmış taş blokları da yer almaktadır. Düzenli sıralanan taşların dağınık duranlara göre daha küçük olması bunların, duvarın yıkılan parçaları olma ihtimalini azaltırken, göl dalgalarının engellenmesine yönelik inşa edilen bir mendirek olma olasılığını güçlendirmektedir. Tarafımızdan başlatılan kazılar duvarın hangi amaçla inşa edildiğini aydınlatmaya yardımcı olacaktır.

Göl içerisindeki ilginç buluntulardan bir diğeri bazilikanın kuzey doğusunda yer alan exedra şeklindeki kalıntıdır (Fig. 12).

Yerinde yaptığımız incelemelerde, her iki blok arasında ortalama 0,30 metre genişliğinde kanal şeklinde bir boşluk bulunduğu anlaşılmıştır (Fig. 13). Toplam uzunluğu yaklaşık 6 metre ve genişliği 1,26 metredir; doğusu ile batısı arasındaki kot farkı 0,24 metredir. Kalıntının ne olduğu henüz tam olarak anlamamıştır.

Kalıntıların merkezinde bazilika yer almaktadır (Fig. 14). Kıyıda yaklaşık 50 metre uzakta, doğu batı istikametinde uzanan üç nefli yapı kalıntısının dıştan dışa toplam uzunluğu 41,32 metre, genişliği ise 18,61 metredir. Orta nefin uzunluğu 20,03 metre, genişliği 7,95 metredir. Yan neflerden kuzeydeki 3,32 metre, güney nef ise 3,15 metredir. Bu ölçüme göre güney nef kuzeye göre biraz daha dardır. Duvar kalınlıkları da ortalama 1 metredir. Yapının doğusunda yer alan apsisin çapı 6,85 metredir. Apsisin güneyinde yer alan ve diakonikon olduğunu düşündüğümüz bölümde 1,97 metre uzunluğunda, 0,70 metre genişliğinde bir lahit yer almaktadır; ölçülebilen derinliği 0,30 metredir.

There are also some randomly scattered stone blocks in front of the course of stones that continues regularly. The regular course of stones being smaller than the scattered stones makes it less likely that they they fell from the wall, however it is most likely that they belonged to a breakwater built to block the hefty waves of the lake. We expect to have more information about the nature of the wall during our excavations.

Another interesting finding inside the lake is the exedra shaped remains to the northeast of the basilica (Fig. 12). There was a 0,30 m wide space in the shape of a canal between the two blocks (Fig. 13). Its total length is approximately 6 meters and its width is 1,26 meters; the elevation difference between the eastern and the western parts is 0,24 meters. Its function is still uncertain.

The basilica is located at the center of the remains (Fig. 14). Lying approximately 50 metres off from the coast in the east-west direction, the architectural remains with three naves have an overall length of 41,32 meters, and width of 18,61 meters. The middle nave is 20,03 meters long, and 7,95 meters wide. The northern nave is 3,32 meters long, and the southern nave is 3,15 meters long. Based on these measurements, the southern nave is a little narrower than the northern nave. The average wall thickness is 1 meters. The diameter of the apse to the east of the building is 6,85 m. There is a sarcophagus measuring 1,97 m in length and 0,70 m in width in the section to the south of the apse, presumably a diaconicon; the measured depth is 0,30 meters.

Fig. 14



Lahidin kuzey uzun bölümü parapet bloklarının birleştirilmesi ile oluşturulmuştur (Fig. 15). Birleşme yeri iç bölümden sıvanarak kapatılmıştır. Lahidin yekpare blok olarak değil de, parçaların birleştirilmesi ile tamamlanması, lahdin buraya odanın inşasının tamamlanmasından sonra yerleştirildiğini düşündürmektedir. Lahdin içerisinde iskelet olup olmadığı kazılar sonunda anlaşılacaktır. Odanın kuzey duvarı diyagonal olup doğu bölümünün sınırları sediment altında kaldığından belirlenememiştir. Odanın mevcut genişliği yaklaşık 4,06 metredir.

Ekedranın kuzey tarafında yer alan ve prothesis odası olduğunu düşündüğümüz bölüm ise 3,88 metre uzunluğunda ve 4,31 metre genişliğindedir. Mekanın yüzeyinde herhangi bir kalıntıya rastlayamadık. Duvarların birleşme yerlerinden anlaşıldığı kadarı ile pastaphoria bölümünde yer alan her iki oda yapı ile aynı zamanda inşa edilmiş olmalıdır.

Yapının batısında nartex ve atrium bölümleri yer almaktadır (Fig. 16). Nartexin genişliği 3,95 metredir. Kuzey dar yüzdeki açıklık bazilikanın giriş kapısının burada yer almış olabileceğini düşündürmektedir.

Yapının en batısında yer alan atrium bölümünün uzunluğu yaklaşık 7,87 metre, ölçülebilen genişliği ise 16,57 metredir (Fig. 17). Atrium bölümünün güneyde nartex ile birleşme yerinde duvarda yaklaşık 0,60 metre derinliğinde bir niş dikkat çekmektedir.

The longer northern part of the sarcophagus was built by attaching parapet blocks (Fig. 15). The junctions were covered by mortar on the inside. The fact that the sarcophagus was not a monolith, but composed of separate parts suggests that it was placed inside after construction of the room. Excavations will yield evidence of any human remains. The northern wall of the room is diagonal. The boundaries of the eastern section are not visible since it has been obscured by sedimentation. The approximate width of the room is 4,06 meters.

The northern part of the building to the north of the exedra, presumably a prothesis, measures 3,88 meters in length and 4,31 meters in width. There is no remains on the floor. Wall junctions suggest that both rooms in the pastophorium were built at the same time with the building.

To the west of the building lies the narthex and the atrium (Fig. 15). The width of the narthex is 3,95 meters. The opening on the narrow northern façade suggests that the entrance to the basilica was on this side.

The atrium on the westernmost part of the structure is approximately 7,87 meters long, and its measurable width is 16,57 meters (Fig. 15). There is a 0,60 m deep niche on the wall at the junction of the atrium with the narthex.

Fig. 15

Fig. 16



Fig. 17

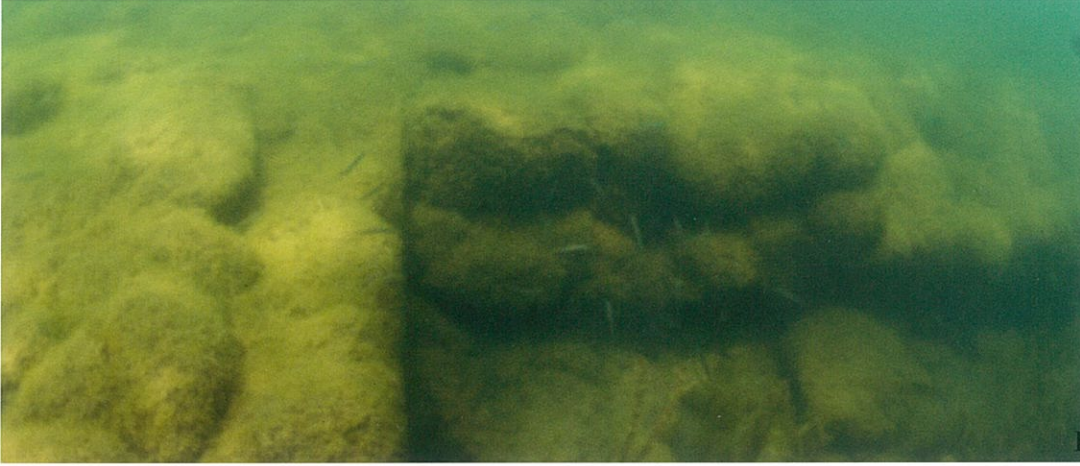


Fig. 18

Atriumun güneyinde 2,89 metre genişliğinde bir mekan bulunmaktadır. Orta bölümde ise 3,65 metre çapında anlamlandıramadığımız bir kalıntı yer almaktadır.

Bazilika kalıntısının plan şekli ve ölçüleri İznik Ayasofya Kilisesi (2. Murat Camii) ile benzerlikler göstermektedir³. Duvar temelleri her iki yapıda da büyük boyutlu kesme taşlarla inşa edilmiştir (Fig. 18).

Aralarındaki fark, Ayasofya Kilisesinin mevcut duvarlarının kiremit ile, bazilikanın ise horasan harçlı moloz taşlarla inşa edilmiş olmasıdır. Benzer şekilde İznik Ayasofya Kilisesinin diakonikon bölümünde de bir lahit bulunmaktadır. Ayasofya kilisesinin nartex bölümü zaman içerisinde oldukça tahrip olmuş, atrium bölümü ise cardo maximus nedeniyle eksiktir. Bu nedenle bazilika kazılarında elde edilecek veriler, benzer formada inşa edilen Ayasofya Kilisesi'nin planının daha iyi anlaşılmasında önemli rol oynayacaktır.

Yüzey araştırmasının ilk bölümünde bazilika kalıntısının ve çevresindeki kalıntıların planının çıkartılması hedeflenmiş ve çalışma takvimi içerisinde bu hedef gerçekleştirilmiştir. Yapının konumu göz önünde bulundurulduğunda, bazilikanın antik kent planında sur duvarlarının dışında, göl kıyısında yer aldığı görülmektedir. Kent dışındaki bu özel durumu nedeniyle burada bir manastır kompleksi olabilir. Yapının doğu batı yönünde uzanması, dikdörtgen planda olması, üç nefinin bulunması ve doğu tarafında yer alan apsis nedeniyle bu kalıntının bazilika planlı bir kilise olduğunu dü-

şünüyoruz. Yapının içinde ve etrafında bugüne kadar yaptığımız incelemelerde en az 36 mezarın bulunduğu anlaşılmıştır. Yapının kenti çeviren sur duvarlarının dışında bulunması, göl kıyısındaki konumu ve çevresinde tespit ettiğimiz çok sayıda mezar Bazilikal Kilisenin, daha önce ileri sürdüğümüz gibi⁴, çok genç yaşta martyr (şehit) edilen Aziz Neophitos'a adanmış bir martyrium olma olasılığını hala devam ettirmektedir.

Bununla birlikte, Vatikan Müzelerinden birisi olan Sistina Şapeli'nde (*Cappella Sistina*) yer alan fresklerden birisinde İznik'te (Nikaia) 325 yılında toplanan 1. Konsül resmedilmiştir (Fig. 19). Hıristiyanlık dininde 4 büyük mezhebin de tanıdığı 1. Konsülün toplantı yaptığı yapının yeri günümüzde hala gizemini korumaktadır. Söz konusu freskte konsül toplantısı, toplantının yapıldığı yapı ile birlikte resmedilmiştir⁵.

Fresk, 1590 yılına tarihlenmiş olsa da, opus sectile zemin ve sol köşede betimlenen pencereden dış mekana ait bir manzara görüntüsüne yer verilmesi, freski konumuz açısından ilginç hale getirmektedir. Kazılar ilerledikçe bazilika zeminin mozaikle mi, yoksa opus sectile ile mi kapatıldığı daha iyi anlaşılacaktır. Pencereden gösterilen manzarada ise toplantının yapıldığı yapının sur duvarlarının dışında ve İznik Gölü'ne yakın bir yerde olduğu anlaşılmaktadır. Bu tanım İznik Gölü'nde kazısına başladığımız yapıyı akla getirmektedir. Acaba, 1. Konsül Toplantısının yapıldığı Senato Sarayı burası mıydı?

³ Ayasofya Kilisesi ile ilgili olarak bkz. MÖLLERS 1994, passim.

⁴ ŞAHİN 2014, 2-5; ŞAHİN 2014a, 16-20; ŞAHİN et al 2014, 8-10; ŞAHİN et al 2014a, 76-84; ŞAHİN et al 2014b, 42-45.

⁵ VETH 2003, 295-306.



Fig. 19

To the south of the atrium is a room, which is 2,89 meters wide. At the center there are remains with a diameter 3,65 m with unknown function.

The plan and size of the basilica have similarities with the Church of Hagia Sophia (Murat II Mosque) in İznik³. The wall foundations of both buildings were built with large cut stones (Fig. 18). The only difference between them is that Hagia Sophia was built with bricks, and the walls of the basilica were made of rubble stones and filled with brick dust mortar. Similarly, there is also a sarcophagus in the diaconicon section of the Church of Hagia Sophia. The narthex of the Hagia Sophia Church has been damaged to a greater extent over time, and there is no atrium due to *cardo maximus*. Therefore, any data from the basilica during the excavations will contribute to the understanding of the plan of the Church of Hagia Sophia that was built in a similar form. The aim of the first part of the survey was to determine the construction layout of the basilica and the remains surrounding it, and these tasks were completed within the given schedule. Considering the location of the structure, it appears that it was an extramural church on the shore of the lake. Therefore, there might be a monastery complex in this location. The remains can be considered to have belonged to a basilica- plan church based on its east/west axis, rec-

tangular plan, having three naves and an apse on the eastern section. Our observations showed there are at least 36 graves in and around the structure. Given the fact that it is outside the city walls and located near the lake, and there are many graves, it is still likely that it may be a martyrdom dedicated to St. Neophytes, who became a martyr very young as we claimed earlier⁴.

On the other hand, the First Council of Nicaea in 325 was depicted in the fresco in the Sistine Chapel in Vatican (*Cappella Sistina*) (Fig. 19). The meeting place of the First Council, which is recognized by all four major denominations in Christianity, still remains unknown.

Above mentioned fresco depicts the council meeting along with the building⁵. Although the fresco was dated to 1590, depiction of an *opus sectile* floor and landscape from a window on the left corner make the fresco interesting for our study. As the excavations continue, more information will be available on if the basilica floor was paved with mosaics or *opus sectile*. Based on the landscape, it appears that the meeting was held in an extramural building and by the İznik Lake, which shares similarities with the building we are going to excavate. Was it the senate palace where the 1st Council took place?

³ For Church of Hagia Sophia, please see. MOLLERS 1994, *passim*.

⁴ ŞAHİN 2014, 2-5; ŞAHİN 2014a, 16-20; ŞAHİN et al 2014, 8-10; ŞAHİN et al 2014a, 76-84; ŞAHİN et al 2014b, 42-45.

⁵ VETH 2003, 295-306.



Fig. 20

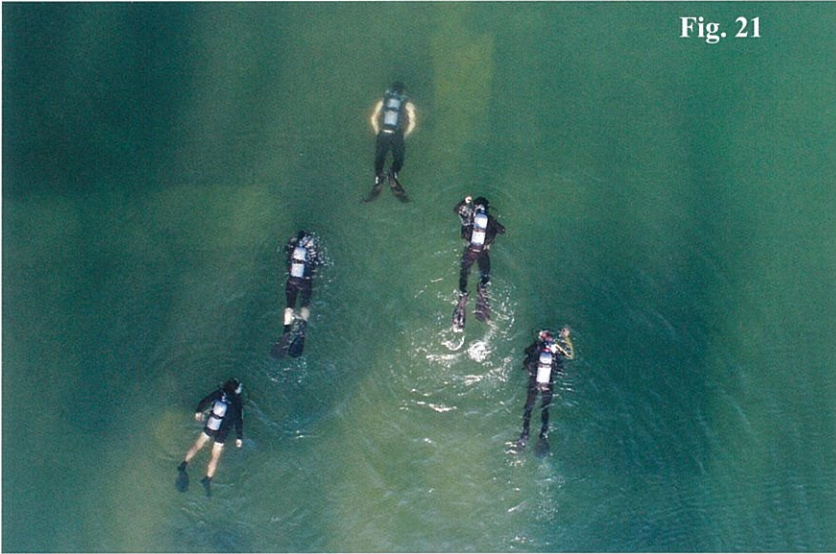


Fig. 21

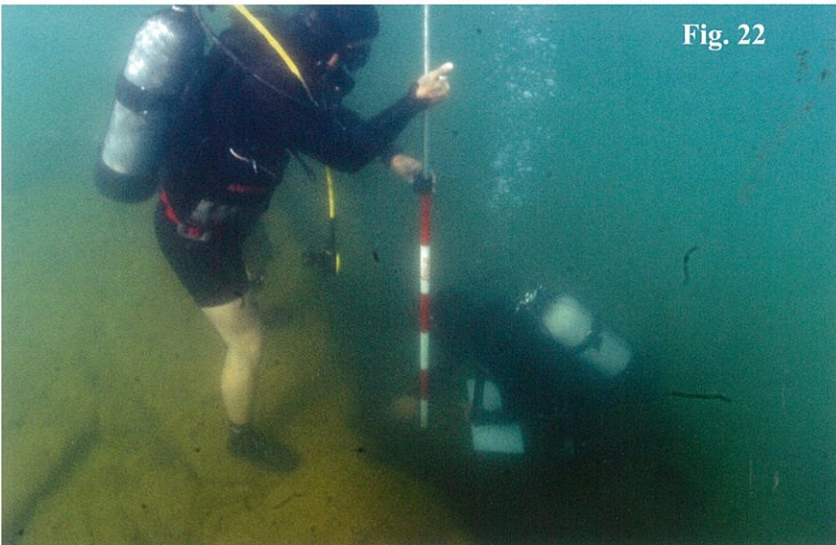


Fig. 22

Roma İmparatoru Commodos Devrinde (M.S. 180-192) kent surlarının dışına M.S. 183 yılında bir Apollon Tapınağı yaptırıldığı bilinmektedir⁶. Yazılı kaynaklara göre işin başında Baktyanus bulunmaktadır. Bazilikanın nartex bölümünde olmak üzere yüzeyde mermer sütun tamburu veya mimari elamanlar gibi anlamlandıramadığımız çok sayıda büyük boyutlu mimari malzeme tespit edilmiştir (Fig. 20). Bu elemanlar, Commodos tarafından yaptırılan Apollon Tapınağı'nın bazilika temellerinin altında olduğuna işaret edebilir mi? Bütün bu sorular henüz başlanmış olan arkeolojik kazılar ilerledikçe cevap bulacaktır. (Fig. 21). İznik Gölü sualtı kalıntıları gizemini sürdürmeye devam etmektedir (Fig. 22).

⁶ ŞAHİN 1987, 15

It is already known that a Temple of Apollo was built in 183 outside the city walls during the Period of Roman Emperor Commodus (180-192 AD)⁶. According to the written sources, the leadman for the construction was Bactianus. Many large size architectural elements were found, mainly on the floor of the narthex of the basilica such as a marble column pedestal or other architectural elements of unknown functions (Fig. 20). Can these elements suggest that the Temple of Apollo built by Commodos are superimposed by foundations of the basilica?

While the excavations that we have recently started may provide answers to all these questions (Fig. 21), the underwater remains of the Lake İznik still remain a mystery (Fig. 22).

⁶ ŞAHİN 1987, 15

KAYNAKÇA - BIBLIOGRAPHY

- BOURBOU 2010 Bourbou, Chr., *Health and Disease in the Byzantine Crete – 7th-12th centuries AD*, Surrey 2010.
- MÖLLERS 1994 Möllers, S., *Die Hagia Sophia in İznik/Nikaia*, Alfter 1994.
- ŞAHİN 2014 Şahin, M., “İznik Gölü’nde Gizli Tarih”, *Bursa’da Zaman* 9, Ocak 2014, 2-5
- ŞAHİN 2014a Şahin, M., “İznik Gölü’nün Altında Tarihi Keşif”, *Şehrengiz* 47, Şubat 2014, 16 – 20.
- ŞAHİN et al 2014 Şahin, M., Tok, E., Kılıç, Ş., “İznik Gölü’ndeki Batık Kilise: Deprem Kurbanı Aziz Neophytos”, *Aktüel Arkeoloji* 38, Nisan 2014, 8-10.
- ŞAHİN et al 2014a Şahin, M., Tok, E., Kılıç, Ş., “İznik: Göldeki Bazilika”, *Atlas* 252, Mart 2014, 76-84.
- ŞAHİN et al 2014b Şahin, M., Tok, E., Kılıç, Ş., “Deprem Kurbanı Aziz Neophytos: İznik Gölü’ndeki Batık Kilise”, *Deniz Magazin* 39, 2014, 42-45
- ŞAHİN 1987 Şahin, S., *Katalog der antiken Inschriften des Museums von İznik (Nikaia) / İznik Müzesi Antik Yazıtlar Kataloğu* II,3. IK 10.3, Bonn 1987.
- VETH 2003 Veth W.J.G.A., *The Frescoes of the Ecumenical Councils in the Sistine Salon (1590) and the Catholic Conciliar Historiography*, Pontifical University of the Holy Cross, Rome 2003.